




Sėkmingo skaitymo mokymo prielaidos

Parengė specialioji pedagogė metodininkė Liuda Bartkuvienė



Skaitymas
(viena iš kalbinės veiklos rūšių) yra žodžio garsinės formos atstatymas pagal jo grafinį vaizdą.

Gebėjimas skaityti yra sudėtingas daugiapakopis ir nenutrūkstamas procesas, kuriame dalyvauja visos kognityvinės funkcijos.

**Regimasis
suvokimas**

Atmintis

Kalba

**Girdimasis
suvokimas**

Mąstymas

Dėmesys

Sėkmingo mokymosi prielaidos

- Normaliai išsivysčiusi šnekamoji kalba.
- Nesutrikę regimieji, kalbinės klausos ir kalbinės motorikos analizatoriai (ypač svarbus vaidmuo tenka klausai, gebėjimui suvokti iš klausos).
- Pakankamas intelektas (gebėjimas suvokti abstrakčius dalykus).
- Pakankama dėmesio koncentracija ir dėmesio išlaikymas.
- Tinkama socialinė kultūrinė aplinka.

Skaitymo stadijos

„Pseudo skaitymas“ arba
„žaidžiame skaitymą“ stadija

Iškodavimo (pradinio skaitymo)
stadija

Įtvirtinimo (sklandaus
skaitymo) stadija

Skaitymo mokymuisi stadija

„Pseudo skaitymas“ arba „žaidžiame skaitymą“ stadija

Ikimokyklinio amžiaus vaikai dažnai žaidžia skaitymą. Jie „skaito“ parduotuvėse produktų pavadinimus, gatvėse „skaito“ užrašus, apvertę knygą, „paskaito“ mamai arba tėčiui pasaką ir pan. Tokia veikla – labai svarbi, nes vaikai pradeda suvokti skaitymo esmę. Vaikas pasirengia skaitymui, pradeda suvokti skaitymo tikslą, ryšį tarp paveikslėlių ir teksto, tarp parašytų ir perskaitytų žodžių, išmoksta išskirti konkrečius kalbos srauto elementus.

Be šios stadijos nelengva vaikus mokyti skaityti, nes jie sunkiau suvokia, ko mes iš jų norime. „Pseudo skaitymo“ pradžia labai priklauso nuo vaiką supančios aplinkos. Jeigu vaikas dažnai mato skaitančius žmones, jo artimoje aplinkoje yra daug vaikiškų knygelių, mama ar tėtis dažnai kartu su savo atžala varto knygutes ir rodo paveikslėlius, vaikas anksti susidomi knygomis ir pradeda mėgdžioti suaugusiųjų skaitymą.

Iškodavimo (pradinio skaitymo) stadija

Rašto kalba yra kodas. Norėdami sužinoti tai, kas parašyta, turime žinoti tą kodą ir mokėti jį iškoduoti. Po „žaidžiame skaitymą“ stadijos prasideda mokymosi iškoduoti stadija. Vaikas turi suvokti, kad atskiri garsai gali būti užrašyti tam tikrais ženklais ir pradėti sieti raidę su garsu.

Vaikai geriau įsimena raides, kai:

lipdo jas iš plastilino, tešlos, dėlioja iš lazdelių, kaladėlių, akmenukų, mozaikos dalelių, dėlioja ant popieriaus lapo, padengto plastilinu iš žirnių, pupelių, kruopų, modeliuoja iš vielos, storų siūlų, medžiagos juostelių, apvedžioja pieštuku raidžių kontūrus, jas spalvina, kerpa, vaizduoja raidžių formą savo kūnu (parenka atitinkamą pozą, įsijaučia į raidės „būseną“, ją sugyvina, vaizduoja vien rankomis ar pirštais) ir kt.

Šios kūrybinio pobūdžio veiklos lavina vaikų smulkiąją motoriką, o tai stimuliuoja kalbos vystymąsi ir ruošia ranką rašymo mokymuisi.

Raidžių sintezė į skiemenis

Mokant iš atskirų raidžių perskaityti skiemenį, naudojami du būdai.

1. Mokoma lėtai tęsti pirmąją raidę atitinkantį garsą, kol pamato ir atpažįsta kitą raidę ir toliau tęsia jos pavadinimą atitinkantį garsą. Pvz.: šššššššaaaaaaa. Vaikas turi išgirsti, kokį skiemenį perskaite. Tokiu būdu jis mokosi perskaityti atskirus skiemenis, o vėliau tokiu pačiu principu juos jungia į žodžius.

2. Mokoma skaityti įvardijant iš eilės raides ir jungiant į skiemenį.

Pvz.: š a - ša. Šis skaitymo būdas nėra efektyvus, nes tokiu pat būdu vaikas skaito ir žodžius. Jis vis vardija ir vardija raides iš eilės. Kol žodis trumpas, didelių problemų neiškyla. Skaitydamas ilgesnį žodį, vaikas dažniausiai susipainioja: kol pasako paskutiniąją raidę, pirmoji būna jau seniai pamiršta.

Skiemuo- raktas į skaitymą

- Išmokti perskaityti skiemenį- tai pagauti skaitymo proceso esmę.
- Pedagogo uždavinys - taip sutvarkyti mokomąją medžiagą, kad mokinys kuo greičiau „pagautų“ raidžių susijungimo į skiemenį procesą.
- Rekomenduojama pradėti mokytį skaityti nuo atviro tipo skiemenų, kai pirmasis skiemens elementas yra priebalsė, o antrasis- balsė.
- Kai mokinys pažįsta keletą priebalsių ir balsių, atveriamas kelias visai eilei nesudėtingų dviraidžių skiemenų, kurie geriausia kad prasidėtų ilgai tariamais priebalsiais. Pvz.: SSSAAA→sa, SSSEEE →se, ŠŠŠYYY →šy ir pan.
- Pradedant skaityti skiemenis, rekomenduojama juos pateikti didžiosiomis raidėmis.

- Kitas dviraidžių skiemenų skaitymo etapas — tai uždaro skiemens, prasidedančio balse ir užsibaigiančio priebalse, skaitymas. Čia didelį dėmesį suvaidina vaiko dėmesingumas.
- Iš triraidžių skiemenų lengvesnis yra toks, kur priebalsė jungiamas su dvibalsiu (tau, tie, eik ir kt.), o vėliau - kai skiemens pradžioje ir pabaigoje yra priebalsė, o viduryje - balsė (pvz.: PER, TEN, TAS ir kt.).
- Sunkesni atvejai, kai skiemens pradžioje ar pabaigoje yra 2 priebalsės (pvz.: DRO, PRO, KURS, LUPS ir kt.).
- Žodžius su 3 ir net 4 greta stovinčiomis priebalsėmis rekomenduojama mokyti skaityti gerai įvaldžius lengvesniųjų skiemenų skaitymą, nes jie reikalauja gana tvirtų skaitymo įgūdžių, suformuotų elementoriniame laikotarpyje.

Skiemenų sintezė į žodžius (žodžių skaitymas)

Kai vaikas geba perskaityti skiemenis, galima pradėti skaityti žodžius. Svarbu juos tinkamai parinkti, kad vaikas neišsigąstų, nenusiviltų savo jėgomis, pajustų sėkmę.

Žodžių parinkimas skaitymui

- Ko, po, oš, aš, ės, ...
- Ola, ėmė, arė, ošė,
- Katė, lova, žada,
- Kas, les, neš, mes,
- Pasaka, mašina, vasara, ...
- Namas, ratas, lakas,
- Varna, karpa, varlė, ...
- Paltas, baltas, vardas, ...
- Brolis, plotas, grožis,
- Draugas, driežas, speigas, ...
- Stalius, knygius, šiaudas, ...
- Sudėtingesni atvejai su priebalsių samplaikomis.

Įtvirtinimo (sklandaus skaitymo) stadija

Skaitymas tampa vis labiau automatizuotas. Tam, kad skaitymas pereitų į automatizuotą lygį, būtina skaitymo kiekybė. Neužtenka skaitymo mokykloje per pamokas, būtina skaityti ir namuose. Tekstai turi būti parenkami pagal vaiko gebėjimus, palengva keliant aukštesnius reikalavimus.



Skaitymo mokymuisi stadija

Skaitymas naudojamas naujų dalykų išmokimui kaip instrumentas.

Skaitymo gebėjimų vertinimas (pagal A. Kisieliene)

- Laisvai, raiškiai skaito neskaitytą tekstą.
- Raiškiai skaito išmoktą skaityti tekstą.
- Monotoniškai žodžiais skaito tekstą.
- Skaito žodžiais, kai kuriuos žodžius paskiemenuodamas.
- Skaito tyliai žodžius skiemenuodamas, garsiai tardamas visą žodį.
- Skaito žodžiais iškoduodamas labai netiksliai, kartais žodžiai neturi jokios prasmės.
- Skaito skiemenimis.

- Skaito skiemenimis, kai kuriuos žodžius surinkdamas paraidžiui.
- Perskaitęs žodžio pradžia, spėlioja pabaigą.
- Skaito skiemenimis lengvesnės skiemeninės struktūros arba dažniau sutinkamus žodžius.
- Skaito žodžius, vardindamas raides.
- Skaito atvirų skiemenų dviskiemenius žodžius.
- Dvi raides jungia į skiemenį.
- Pažįsta raides.

Naudota literatūra:

- Garšvienė A., Ivoškuvienė R. Logopedija. Kaunas „Šviesa“, 1993.
- Giedrienė R., Monkevičienė O. Kodėl nemiela mokykla? Vilnius, 1995.
- Internetinė medžiaga:
- <http://www.vaikosypsena.lt/?p=110>
- www.urm.lt/umr/m/m_files/wfiles/file4017.pdf